

UDK: 497.15(093)»1878«
Izvorni znanstveni prilog

GAMPERLOVO PISMO STROSSMAYERU O PRIJELAZU AUSTROUGARSKE VOJSKE U BOSNU (1878)

Marin SRAKIĆ, Đakovo

Iz Dijecezanskog arhiva u Đakovu, fond Strossmayer, objavljujemo pismo što ga je biskupu đakovačkom Josipu Jurju Strossmayeru poslao ĐURO GAMPERL, župnik u Babinoj Gredi i donedavni biskupov tajnik. To je kratki opis prijelaza austrougarske vojske prigodom okupacije Bosne 1878. Prije prijelaza preko Save jedan dio vojske ulogorio se u Babinoj Gredi i oko nje, odakle je kraj Slavenskog Šamca prešao Savu i zajedno s drugim jedinicama nastavio put Sarajeva. Župnik Babine Grede, koja je inače bila sjedište kompanije u Vojnoj Krajini, vjerovao je da će biskupa Strossmayera zanimati vijesti o Bosni, kojoj je on još uvijek, do uspostave redovite hijerarhije, u nekom smislu bio crkveni poglavar. U pismu su ostavljene sve jezične, pravopisne i gramatičke pogreške koje je napisao sam autor.

Đuro GAMPERL, autor ovog pisma, rodio se u Đakovu 12. travnja 1844. Teološke škole završio je u Đakovu, gdje je zaređen za svećenika 18. rujna 1866. Nakon toga postaje biskupov tajnik i bilježnik konzistorija. Poslije smrti Petra Domaćinovića Strossmayer ga je imenovao župnikom u Babinoj Gredi 1876. Četiri godine kasnije postao je konzistorijalac. Umro je mlad u 46. godini života, 29. ožujka 1890.

Tekst:

/PRIJELAZ AUSTROUGARSKE VOJSKE U BOSNU – IZVJEŠTAJ/

Preuzvišeni gospodine biskupe!

Uvjeren da vašu Preuzvišenost zanima sve i najmanje, što se prieko događa, slobodan sam o prelazu naše vojske dne 14. rujna izvedenom i inih sa istim prelazom spojenih događajih sliedeća na kratko izvjestiti. Počam od male gospojine prikupljivahu se ćete sve više i više. 12. rujna nadodje u Babinu gredu feldmaršal-lieutenant Bienarth, zatim flml. Frölich i još dva gjenerala. Ja sam sa svom gospodom bio i govorio i razumjeo da će prelaz skorim biti, nu dana nikako nemogoh

saznati. Da mi je to moguće bilo, javio bih bio Vašoj Preuzvišenosti, možda bi se amo potrudili. Što se tiče te velike gospode, veoma su prijazna i ljubazna, nu kako niža gospoda prišaptivaju, nisu baš strategii ni veleumi, osim jednog gjenerala, rodom Slovena, malog i veoma bolježljivoga čovječca. Dne 13 rujna podjoše s Šamcu 3 batterie topovah i silna kolija. Poslje podneva dodjoše tri pukovnije, jedna za drugom. Doćim je u selu sve već prepuno bilo, ostale su pred selom u taboru. Medju timi pukovnijami bila je i ona zvana »Tarma« kojoj je pukovnikom Savo Davidovac. On me je pred večer sa svoja dva adjutanta pohodio te su kod mene sa još drugom gospodom večerali. Davidovac se je veoma ugodno i zahvalno Vaše Preuzvišenosti spominjao ter mi naložio, da Vam dojavim od njega naklon i cjelov rukuh. Njegova je pukovnija čisto poljska iz okružja »Kolomea«. Pri polasku reće mi g. Davidovac sub rosa, da će sutra dan t.j. 14, zorom na Savu i božjom pomoćju prieko. Tako je i bilo. U 1/2 4 zorom zaszviraše alarm i svi odjoše pram Šamcu. Čim su na Savu stigli i to 1/2 sata niže od Šamca, posjednuše dobro obale te uperiše topove, a pioniri odvažno i vješto stadoše prieko Save most od pontonah spajati. Neznam jeli poldrug sata trajalo, već je prelaz započeo bez ikakvog odpora. U isto doba namjestiše i u našem Šamcu jednu bateriju topovah. Čim su Turci to opazili, počеше pucati. Naša im je infanterija taki odgovarala a za nekoliko časovah pozdraviše ih takodjer iz topovah. Bombardiranje nije dugo trajalo a već prieko ni žive duše vidjeti nebiaše. Svi su se razbjegli i povukli prama Gradačcu. Kad su prvi odjeli naši prieko došli, približi im se sa bielom zastavom neki Srbin Beli Kosta iz Gradašca. On je Bienerthu priveden rekao, da može vojska u Šamac, da na nju nitko pucati neće i da su se svi iz Šamca prama Gradačcu povukli, na broju ih 800, te da će svi ti ondje oružje položiti. Da je lagao, uvjerila se je vojska za nekoliko časovah. Stupiv naime dalje te razpršiv se po kukuruzu i polju naidje na zasjede iz kojih se je prilično nu bez uspjeha puškaralo. Većom stranom su ih pohvatali. Kad je vojska došla u Šamac turski, padali su nu samo riedki hitci medju nju, jer u cielom Šamcu nenadjoše više do 10 ili 12 najviše dječaka zatim jednog starog turčina i njegovoga sina momka od 18 godinah. Taj starac pohiti na svoja vrata sa samokresom u ruci ter ga opali i ubije jednoga pionira na mjestu, a drugi vojnik je još s prozora teško ranjen. Vojnici su sada zaredali po kućah te robili i plienili gdje su samo što našli. Zalazili su i u podrume pak što nisu popiti i ponieti mogli to su razsuli i po zemlji točili. U dućanah neostaše ništa čitavo. Burad sa petroleumom s katranom i inimi tekućinami polupanu je i na sve strane smrad neopisiv. Najednoć se podiže dim oko stare djamije, a na skoro i na drugih mjestih. Vojnici razjareni pale bez milosrdja. Do sinoć je kojekakvih 20 kućah većom stranom podrtinah, zatim stara djamija do temelja izgorjela. Jeli se danas i prošle noći što osobitoga u Šamcu dogodilo još ćuo nisam. U Turskom Šamcu ostao je samo bataillon (?)roldevacah daklem miš maš, našinacah, švabah i magjarah. Svi ostali otišli su prama Gradačcu te nisu u T. Šamac ni zalazili. Priešlo ih je svega 11 pješačkih pukovnijah, 1 huharska br. 8. i 40 topovah. Danas ujutro ćula se je strašna kanonada iz okolice kod Gradašca. Poćela je toćno 8 satih i trajala do 1/2 11. Gdjekad je tako silna bila da nismo hitce nit brojiti mogli. Bez dvojbe je daklem strašna bitka kod Gradašca biesnila i teško se je ono 800 Šamćanah predalo. Što će usljed toga sa Beli Kostom biti, lahko je pogoditi. Vjerojatno će danas i onoga staroga turčina, o kom sam rekao da je pionira ubio, i koga su naši skupa sinom živa uhvatili, strieljati. Neće bolje proći niti oni, što su ih po kukuruzu s oružjem pohvatali. Toliko preuzvišeni gospodine o početku drugoga prelaza kod Šamca. Da će dalje

sve crnje i gorje biti, o tom nejma dvojbe, jer svaki častnik bio prostak, s kojim bi čovjek govorio, veli da će se bez milosrdja postupati. Kod nas u Babinoj gredi uredjuje se bolnica za 600 boleznikah. U tu svrhu su uzete škole, občinski ured i druge zgrade. Koli će to štetno po občinu biti, lahko je predvidjeti, a bojati se je takodjer da će se razne bolesti amo dobiti. Nu ja i moji velimo: Što Bog da i srieća junačka. Priučili smo se već svaćemu i pucnjavi, pak ćemo i drugim nezgodama.

Inaće nam je dobro. Budem li što zanimivoga i važnoga doćuo, te budem li imao prigodu na brzo vam to priobćiti, neću uzmanjkati to najripravnije učiniti.

Tijem ostajem sa odličnim štovanjem Vašoj Preuzvišenosti ruke ljubeć najzahvalniji sin

U Babinoj gredi 15/9 878.

Gjuro Gamperl

/Na poledini pisma:/

Prim. 15.9.1878.

Gamperl o prelazu naše vojske kod Šamca. /Strossmayer rukom/